ARDAY ATTILA »

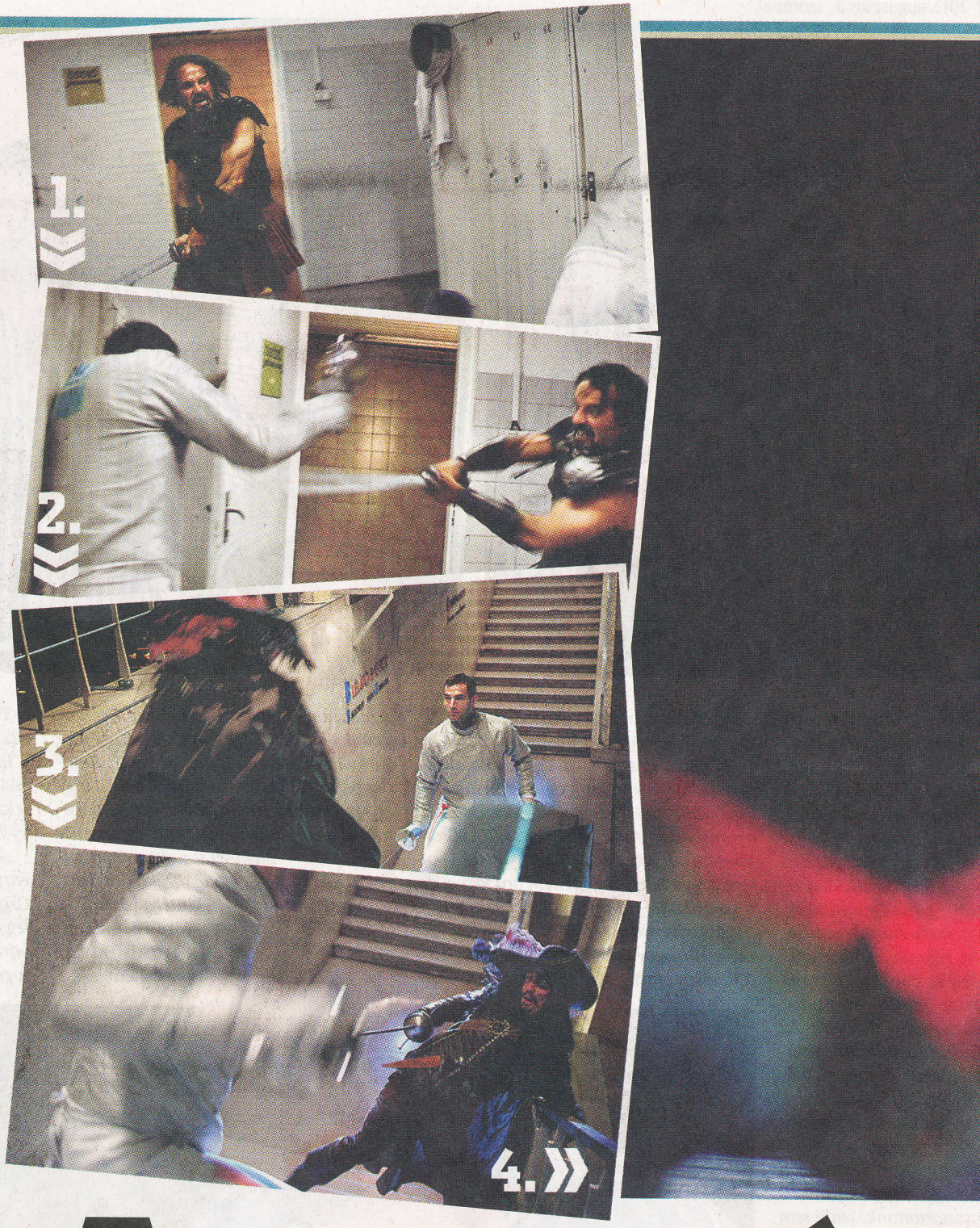

« 1.

« 2.

« 3.

4. »

A sötét

A sportbeli vívás mintha zárt világként különült volna el nemcsak attól, amit a filmekben és a színpadokon látunk, hanem tőlünk is, alig értjük a szabályait és az akcióit, ha nem űztük ezt a sportágat. Mintha idegen nyelvet beszélnének körülöttünk, csak a legnagyobbaknál érzékeljük, hogy ők adják a tust, ha nekünk kellene megítélnünk a találatot, rövid idő alatt legfeljebb a parádriposztot ismernénk fel kardban, a védést és a visszavágást, és talán azt is csak azért, mert a hangját, a ritmusát is érzékelni lehet.

Pedig ez a vívás az a vívás. A filmvászon, a színpad és a pástok között mindig megvolt az átjárás. A magyar vívást a 20. század elején felvirágoztató Italo Santelli firenzei mester tanítványa, Duronelly László nemcsak a TF vívótermében, hanem a Színház és Filmművészeti Főiskolán is oktatott, a színészek így megismerték mélyebben a vívósportot, a TF-es diákok pedig a szórakoztatás művészetét. A szeretett mester azt is megmutatta nekik, hogyan tud a bal keze a jobb ellen vívni.

Várkonyi Zoltán örök érvényű történelmi filmjeiben Pintér Tamás öttusa- és vívóedző szerepelt kaszkadőrként, szerepet vállalt a Gérard Depardieu főszereplésével forgatott Cyrano de Bergeracban, fél évszázadon át tanította a színészeket vívásra, lovaglásra, akrobatikára, ő lett a magyar kaszkadőrök első számú mestere.

A színiakadémiák vezetői közül néhányan korán felismerték, a színész mozgásának és így az előadásnak is jót tesz, ha a szereplőket tényleg megtanítják a vívás alapjaira. A Huszadik század című folyóirat kitér rá, mekkora sikert hoztak azok a Rómeó és Júlia, illetve Macbeth előadások, amelyeknek vívójeleneteit alaposan kidolgozták – mert mindig volt és mindig lesz fogadókészség az igényességre. A veszély persze mindig jelen

van: élethűen eljátszani a halálos ellenségek párbaját, és közben életben maradni súlyos sérülés nélkül, nagy vívótudás és fejvéd hiányában…

A napfény íze: Ralph Fiennes jobbal, ballal

A színművészetben szerepet játszó sportolóinkról nem festhetünk teljes képet, de sokat megtudhatunk a pást és a filmvászon kapcsolatáról Szepesi László visszaemlékezéséből. Férfi kardválogatottunk korábbi keretedzője készítette föl a szereplőket és a háttérembereket A napfény íze című film forgatására, amelyben Sors Ádám alakját olimpiai bajnok vívónk, Petschauer Attila tragikus története ihlette. Szepesi László munkáját megkönnyítette Szabó István rendező profizmusa és vívómúltja, de így is nagy dilemma elé került.

„A vívó színészekkel, a színész-vívókkal végzett munka nagyon sok tanulsággal járt számomra is – írja tanulmányában a kardedző. – *Először is el kellett dönteni, hogy egyes mozdulatokat, beállításokat tanítsak-e meg, vagy egyszerűen vívni tanítsam meg őket. Utólag azt mondom, szerencse, hogy az utóbbi mellett döntöttem. A munka – az edzések – így mindannyiunk számára érdekesnek, ugyanakkor sokkal hasznosabbnak bizonyult a forgatás szempontjából is. Másodszor látnom kellett, hogy a végül is felnőtt színészek mennyivel gyorsabban, tudatosabban tanulnak. (…). Mivel a forgatókönyv szerint magas színvonalon és viszonylag bonyolult versenyhelyzetekben kellett szerepelniük, megoldhatatlan és életszerűtlen lett volna, ha csak egy-egy mozdulat elsajátítását gyakorolták volna. Így komplett edzésekkel, páros, csoportos foglalkozásokkal, illetve egyéni iskolákkal készültünk fel a forgatásra. Azt gondolom, a színészek hálásak voltak ezekért az edzésekért, nagyon élvezték a munkát, kikapcsolódásnak, mintegy felüdülésnek is érezték. Ennek megfelelően a tanulással meglepően gyorsan haladtak. Egy-két hónap után már nemcsak a vívómeneteket (a különféle támadásokat, védéseket, visszavágásokat) sajátították el, hanem szabályos kis asszókat is vívtak. Ebben sokat segített a találatokat egyértelművé tevő elektromos találatjelző éppúgy, mint a felnőtt vívók játékos utánzóképessége is. Kiderült, hogy nemcsak a kezdő gyerekeknél, hanem a felnőttek oktatásában is nagyszerűen hasznosítható az utánzás. Színész mivoltuk bizonyára sokat segített, de nem magyarázott meg mindent. Nem voltak – miért is lettek volna – egyformán ügyesek. Ugyanakkor az átélőképesség, a beleélőkészség nagyon sokat segített nekik.”*

Szepesi László (fent) munkája nyomán Ralph Fiennes a vívás szerelmese lett

> Ralph Fiennes harmonikusan mozgott a páston, és magával ragadta a versenyzés öröme. Mindkét kezével megtanult vívni, hiszen az olimpiai győzelmet ballal kellett megszereznie.

Szepesi László kiemeli a Sors Ádámot megszemélyesítő Ralph Fiennes céltudatosságát (mint később látni fogjuk, e fogalom ugyanolyan fontos, amikor nem a színész játszik sportolót, hanem a sportoló játszik színészt). A napfény íze Oscar-díjas főszereplője beszereztetett és végignézett minden fellelhető felvételt, vívómesterével nemcsak a technikai-taktikai gyakorlatokat sajátította el, hanem a vívók viselkedése és gondolkodásmódja is nagyon érdekelte, erről az iskolák közben sokat beszélgettek. Ralph Fiennes harmonikusan mozgott a páston, és magával ragadta a versenyzés öröme. Mindkét kezével megtanult vívni, hiszen az olimpiai győzelmet ballal kellett megszereznie. A vívásban nemcsak kikapcsolódott, hanem újratöltődött, és annyira beleszeretett, hogy később a közönség és a versenyzők nagy örömére Londonban elment megnézni a kardvilágkupát.

Veszedelmes viszonyok és veszedelmes párbajok

Férfi kardválogatottunk jelenlegi keretedzője, Navarrete József színházi előadáshoz tanított vívást, a Veszedelmes viszonyok című klasszikushoz. Seress Zoltánnal – a színész vívómúltjának köszönhetően – viszonylag könnyű dolga volt, Györgyi Annát viszont a nulláról kellett megtanítania egy hónap alatt, ami az oktatónak és színésznőnek is kihívást jelentett.

„Kiss Csaba rendező kért meg a betanításra, én pedig úgy éreztem,

Navarrete József a kardválogatott edzésén Szilágyi Áronnal, valamint az Újszínház próbáján Györgyi Annával, Seress Zoltánnal és Kiss Csaba rendezővel

először érdemes vívóiskolákat adni. Kiss Csaba meg is kérdezte, ennek mi értelme, hiszen csak egy hónapunk van – mondta az olimpiai ezüstérmes Navarrete József. – *Végül két hétig iskoláztunk, majd amikor már mindent tudtak, elkezdtük betanulni a jeleneteket. Napi másfél-két órán át dolgoztunk együtt, nagy dolog, hogy hová jutott el Györgyi Anna. Végül az előadásnak nagy sikere lett."*

A rendező kihasználta, hogy az Újszínház kis teátrum, a székek nagyon közel vannak a színpadhoz, a penge suhogását közelről hallották a nézők, és úgy érezhették, ők is részesei a darabnak. Györgyi Anna pedig annyira közelről hallotta a pengét, hogy véletlenül megvágták a fülét; mint a kardedző meséli, a fülbevalója elrepült, *„persze nem kaphatott oda, hogy jaj!"*

Navarrete József – az öttusa egyéni Európa-bajnokán, Madaras Ádámon keresztül – a kaszkadőrök és a filmek világába is bekerült, Pintér Tamás és Piroch Gábor kaszkadőriskolájában tanult. Úgy érzi, a színházi vívás sokkal nehezebb, mint a filmbeli, hiszen élőben nincsenek vágások, mármint a rendező nem vághatja meg a darabot, élesben megy minden, a színészek pe-

dig annyira beleélik magukat a szerepbe, hogy a kardjuk élessé válik. A filmfelvételt a háttér mellett a sok kameraállás is segíti, oldalról, szemből, felülről is megmutathatnak mindent.

Ezzel együtt Navarrete József számára a filmezés örök szerelem:

„Nekem a kalandfilmek meghatározók, ezekért kezdtem el vívni kisgyerekként. A három testőr vagy a Zorró nagyon megfogott, és most is odavagyok értük. Az új jeleneteket most is átbeszéljük az edzéseken, úgy megyünk le, hogy láttad ezt? Nem szakmai szemmel nézem őket, de élvezem. Mel Gibson filmjét, a Rettenthetetlent mindenkinek tudom ajánlani, de a Három testőrt is Kiefer Sutherlanddel. Az, hogy játszhatok filmekben, amelyekért elkezdtem vívni, fantasztikus érzés. Az utolsó színházi felkérésemen is éppen ezért érzékenyültem el."

A tréner kérésünkre összehasonlította a színpadi vívást a sportvívással, bár sok különbség a laikusnak is szemet szúr.

*„Való igaz, hogy a történelemben nagyobb mozdulatokkal vívtak, hiszen nehezebbek voltak a fegyverek. Mi még inkább fokozzuk a látványt, nagyítjuk a mozdulatokat, azért is, hogy legyen idő reagálni rá. A **színpadi vívás attól válik még érdekesebbé, hogy nincsenek megismételt mozdulatok, de van mögötte történet, érzelem, és mellette az egész teret, színpadot kihasználjuk ugrással, forgással, bukfenccel... Ellenben a versenyszerű vívás taktikát, precizitást, gyorsaságot, robbanékonyságot igénylő sportág, ami inkább a valós életet tükrözi."***

Csillagok háborúja, Áron és Anakin

A hétfőn Budapesten kezdődő vívó-világbajnokság szervezői kampányukban bravúrosan összekapcsolták azt, ami összetartozik, de az agyunkban a 20. században szétvált. Az év elején bemutatott kampányfilmben történelmi, kalandfilmben, sci-fiben látott vívójeleneteket (Conan, a barbártól a Csillagok háborújáig) vágtak össze Szilágyi Áron vívásával, a májusban felvett reklámfilmben pedig London olimpiai bajnok kardvívója maga küzd meg a filmek negatív hőseivel. (A kampányfilm adta az ötletet mostani írásunkhoz, a reklámfilmből kivett képekért pedig köszönet a DEART Produkciónak.)

A főszereplő Szilágyi Áront a rendező-operatőr Vermes Iván elmondása alapján ugyanaz a céltudatosság és feladatorientáltság vezette, mint a páston, ezek segítették olimpiai győzelemhez. A tekintetéből sokat megtudhatunk arról, miért éppen ő lett a legjobb: a rendező éppen azt kérte tőle, úgy nézzen a végén Darth Vaderre, mint a páston az ellenfelére.

„Sokszor kritikus szemmel nézem a vívójeleneteket a filmekben, ugyanakkor meg tudok csodálni szép és kreatív mozdulatokat. Kedvenc vívós filmjeim közé tartozik A három testőr, a Csillagok háborúja vagy akár a Tulipános Fanfan" – mondja Szilágyi Áron, aki nagyon sajnálja, hogy Darth Vaderrel végül nem küzdhetett meg.

Kérésünkre véleményt mondott a Rob Roy nagy párbajáról is, hiszen ez tűnik az egyik legjobban letisztult és kidolgozott vívójelenetnek a filmvilágban. A férfias címszereplő (Liam Neeson) és a beteg lelkű, nőies, de káprázatos kardforgató Archibald Cunningham (Tim Roth Oscar-díjas alakítása) háromszáz éve játszódó küzdelmét így kommentálta Szilágyi Áron:

„Eléggé életszerű, ritmusában hasonló lehetett az akkori vívás. Ugyanakkor a valóságban Liam Neeson csúnyán megjárta volna, amikor megfogta az ellenfél pengéjét. Ez még a mi életlen kardjainknál is szörnyen veszélyes, hiszen egy egyszerű mozdulattal, ha kihúzza az ellenfél a pengét, nagyon súlyos sérüléseket lehet okozni."

Mivel néhány hónapja a saját bőrén, vívóruháján is érzi a különbséget a film és a sport között, több alapja van az összehasonlításra.

„A színpadi vívás, ahogy én érzékelem – hiszen nem értek hozzá –, leginkább a látványosságra van kihegyezve amellett, hogy megőrzi a vívás alapvető motívumait, mint a parádriposzt, a vágások és szúrások. A sportvívásban sokkal szűkebb mozgást kell végeznünk, és jóval gyorsabban kell mozognunk, hiszen azt akarjuk, hogy az ellenfelünk ne találjon el minket – mondja Szilágyi Áron. – *Mindig is szerettem a vívójeleneteket a filmekben. Nem mondom, hogy a hatásukra választottam ezt a sportágat, és nem is ezeknek köszönhetően szerettem meg, de a legtöbb filmben átjön a vívás elegáns, tiszta, fair mivolta, amiért élvezhető."*